

N:o 20.

Ank. till Riksd. Kansli d. 1 Mars 1869, kl. 6 e. m.

Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till Riksdagen, angående förändring i sättet för räntans och kronotiondens utgörande; Gifven Stockholms Slott den 19 Februari 1869.

Uti underdånig skrifvelse den 7 Oktober 1863 anhöllo Rikets Ständer, att Kongl. Maj:t täcktes i nåder förordna en komité af sakkunnige män för utredande:

a) icke allenast af sjelfva grundsatsen, huruvida jordens frigörande från grundskatt genom kapitalisering eller på annat sätt kunde vara för Staten och den enskilde fördelaktigare än nuvarande sätt att utgöra denna skatt,

b) utan äfven om, och under förutsättning att så vore, utförandet deraf kunde anses vara förknippadt med så olösliga svårigheter eller på ett så oro-väckande sätt ingripa i nu bestående förhållanden, att endast derföre tanken på jordens befriande från grundskatt borde öfvergifvas.

Den till följd af Rikets Ständers berörda anhållan tillsatta komité har i sitt under den 18 Juni 1866 afgifna och till Riksdagens ledamöter i tryck utdelade betänkande, till hvilket Kongl. Maj:t nu anser sig endast böra hänvisa, hufvudsakligen föreslagit,

a) att "räntan", hvarmed, jemlikt § 9 i Kongl. Kungörelsen den 11 Maj 1855 angående de uti ordinarie räntan ingående persedlars omsättning och förenkling, afses den förra jordeboks- och hemmantalsräntan, men icke kronotionden, borde sättas uti penningar efter beräkning af medelvärdet emellan 1834—1853 årens medelpris samt 1862 års medelmarkegångspris,

b) att egare af hemman eller skattlagd lägenhet, med vissa uppgifna undantag, skulle vara berättigad att, under iakttaganden, som närmare bestämdes, af hemmanets eller lägenhetens ränta aflösa det belopp, hvarmed räntan, i förening med kronotionden, öfverstege en half procent af det hemmanet eller lägenheten för år 1862 åsatta taxeringsvärde, och

c) att indelta räntor och tiondeanslag skulle, med uppgifna undantag, in-dragas till Statsverket emot ersättning till räntetagare medelst statsanslag, hvilka,

Bih. till Riksd. Prot. 1869. 1 Saml. 1 Afd. 10 Häft.

intilldess annorlunda kunde blifva ordnad, borde motsvara indelningarnes värden efter årligt medelmarkegångspris.

Sedan härefter Kammar-kollegium och Statskontoret erhållit befallning att öfver komiterades nyssberörda betänkande sig yttra, hafva dessa Kollegier i afgifvet underdånigt utlåtande, hvilket jemväl blifvit tryckt och till Riksdagens ledamöter utlemnadt, väl instämt med komiterade derutinnan, att "räntan" borde till fix penningeskatt förvandlas, men derjemte ansett att enahanda åtgärd borde med kronotionden vidtagas, och beträffande grunden för persedelräntans och kronotiondespannålens förvandling till penningar hemställt, att medelpriset för åren 1847—1866 dervid borde följas.

Rörande frågan om grundskatternas kapitalisering och aflösning hafva Kollegierna omförmålt de stora betänkligheter och svårigheter, som skulle möta en sådan åtgärd, men tillika förklarar, att, om aflösning af grundskatterna pröfvades ändamålsenlig, en fullständig aflösning af ränta och kronotionde vore att föredraga framför en partiel aflösning af endast räntan.

Att det för Staten måste betraktas såsom en betydande förmån att i grundskatten ega en till beloppet oföränderlig, lätt beräknelig inkomst af det mest säkra kapital inom nationalförmögenheten lär icke kunna bestridas, och en sådan förmån torde icke heller böra utan de viktigaste skäl uphoffras.

Om åliggandet att betala grundskatt i sjelfva verket kunde anses innefatta någon jordegaren tillfogad orättvisa, då borde denna skatt efterskänkas, men lika med komiterade och Kollegierna anser Kongl. Maj:t förhållandena här i landet icke gifva stöd åt ett sådant påstående. "Om man", yttra komiterade, "utan afseende på det bestående, hade att skapa ett nytt skattesystem för en stat, är sannolikt att man ej komme att beskatta ett slag af kapital — jordkapitalet — mera eller mindre än ett annat, och följaktligen icke lade fast skatt på jordegendomen. Men då man har att i betraktande taga alla de omständigheter, som i ett gammalt samhälle förekomma och under århundraden utvecklats sig, ställer sig frågan annorlunda. Då nuvarande skatter här i landet åsattes, utgjorde de onekligen skatter i egentlig mening, hvilka efter behof höjdes eller minskades, men sedan de under långa tider blifvit oförändrade och slutligen medelst gifna författningar vunnit egenskap af orubblighet, hafva de förlorat rätta naturen af skatter och antagit den af vissa jordkapitalet belastande räntor, hvilka med sina bestämda belopp fäst sig vid kapitalet och åvägbringa en minskning i dess värde, som afses vid hvarje öfverlåtelse af detsamma från en till annan egare. Det är då icke längre egaren af jorden, som drabbas af skatten, utan det är jorden sjelf, som vidkännes den genom minskadt värde. Den som förvärfvar jorden skyddar sig genom det pris han derföre betingar."

En efterskänkning af grundskatten kan sålunda icke anses vara påkallad af något rättvisans kraf, utan skulle fastmera åt de samhällsmedlemmar, som derigenom drabbades af ökade skatter, gifva skäl till befogad klagan. Om vidare genom grundskattens kapitalisering och aflösning en stor och väsendtlig fördel skulle kunna tillskyndas jordbruksnäringen och dess idkare, då vore visserligen en sådan åtgärd förtjent af den aldri största uppmärksamhet, och de betänkligheter och svårigheter,

som dervid möta, borde icke då utgöra något hinder för åtgärdens genomförande. Men då en, vare sig fullständig eller partiel, aflösning icke, efter Kongl. Maj:ts åsigt, bör ega rum på andra vilkor än sådana, som bereda Staten en inkomst, motsvarande den, som genom skatternas upphörande förloras, kan en aflösning icke för jordbrukaren medföra någon egentlig fördel, utan snarare tvärtom. Då räntan i sin helhet och kronotionden för närvarande uppgå till omkring 6,500,000 R:dr om året, erfordras, efter en räntefot af 5 procent, till grundskatternas fullständiga aflösning ett kapital af 130,000,000 R:dr. Ett sådant kapital i enskildes händer, användt till jordbrukets förkofran genom odlingar, afdikningar, öppnande af lättade kommunikationer m. m., skulle derigenom otvifvelaktigt blifva vida mera fruktbarande än genom att användas till aflösning af grundskatterna. Det har visserligen blifvit ifrågasatt, att en sådan aflösning, om den medgäfves, icke borde göras obligatorisk, utan åt jordegarnes eget skön öfverlemnas, huruvida de derutaf ville sig begagna eller icke; men om, såsom sannolikt är, endast ett fåtal skulle finna det med sitt intresse förenligt att aflösa grundskatten på sin jord med ett nuvarande ränta fullt motsvarande kapital, blefve följden att denna skatt för det stora flertalet af fastigheter kvarstode oförändrad, och en ytterligare olikhet i beskattningsförhållanden komme då endast att uppstå.

Då Kongl. Maj:t sålunda anser en framställning om grundskatternas aflösning ej nu böra göras till föremål för Riksdagens pröfning, anser Kongl. Maj:t deremot det af komiterade framställda samt af Kollegierna med utsträckning jemväl till kronotionden förordade förslag, att den del af räntan, som för närvarande är satt i persedlar, att lösas efter markegångspris, måtte förvandlas till bestämd ränta i penningar, vara i hög grad förtjent af uppmärksamhet, i den utsträckning som ofvannämnda embetsverk förordat. De många på rättvisa och billighet grundade skäl, som tala för en sådan förändring, hafva såväl uti komiterades och Kollegiernas ofvan omförmälda yttranden, som ock redan derförinnan uti det af utsedde komiterade för förenklade af beskattningsväsendet m. m. den 30 April 1847 aflåt-na betänkande blifvit utförligt utvecklade, och vill Kongl. Maj:t, jemte återopande af hvad sålunda förut blifvit anfördt, endast ytterligare erinra derom, att först genom förvandling till den allmänna värdeemätaren — penningen — erhålla grundskatterna den oföränderlighet, som hvarje på ett visst slag af kapital hvilande skatt, så vidt möjligt, bör hafva, som i afseende på dessa skatter redan länge kan anses hafva varit i grundsats erkänd genom den försäkran de skattdragande erhållit att de å hemmanen gjorda, i laga ordning fastställda, skattläggningar och tiondesättningar aldrig skola ändras eller rubbas, och som är ett nödvändigt vilkor för att skatten vid köp och andra öfverlåtelse skall kunna tillförlitligt beräknas. Visserligen förändras under en längre tid äfven penningens värde, men då erfarenheten visat, att det alltid haft benägenhet att falla i förhållande till andra varuvärden, verkar en sådan förändring till de skattdragandes fördel, och då den förlust, som Statsverket kan komma att få vidkännas, endast småningom inträder, och därför icke bör blifva särdeles betungande, torde af denna omständighet icke böra hemtas anledning att undanskjuta en af billighet och rättvisa i öfrigt högt påkallad åtgärd. Genom minskade kostnader för uppbörd och redogörelse kan dessutom Statens förlust i någon mån ersättas. Då kronotionden i åtskilliga orter icke blifvit för alltid fastställd, torde det vara lämpligast att, på sätt komiterade och Kollegierna föreslagit, vid uträkning af beloppet i penningar, upptaga densamma till det mått och i de sädeslag, hvarmed den sednast utgått; men då såväl tiondegifvare som tiondetagare för närvarande ega rättighet att begära ständig tiondesättning, lär

denna rätt böra för dem i så måtto bevaras, att viss tid, som Kongl. Maj:t föreslår till 1870 års slut, stadgas för dess begagnande.

Vid bestämmande af grunden för ifrågavarande förvandling synes Kongl. Maj:t rättast att följa medelpriset för åren 1848—67. Ett tjuguarigt medelpris följdes vid den förenkling af de i räntan ingående persedlar, som år 1855 genomfördes, och medelpriset för en kortare tidrymd skulle, om under densamma antingen missväxt eller ymnig skörd öfvervägande inträffat, framkalla ett mindre tillförlitligt resultat samt jemväl på ett obilligt sätt verka olika inom olika delar af riket. Det sista året, 1868, har Kongl. Maj:t ansett böra från beräkningen uteslutas, emedan årspriset på spanmål under detta år, i följd af 1867 års knappa skörd, såväl här som i åtskilliga andra delar af Europa, uppgick till en ovanlig höjd och äfven ett tjuguarigt medelpris följaktligen, om detta årspris inräknades, skulle komma att blifva alltför högt för att skäligen kunna läggas till grund för en reglering, som afser en längre framtid. De beräkningar Kongl. Maj:t låtit uppgöra, och som, ehuru icke alla inverkan omständigheter kunnat iakttagas, likväl torde vara tillräckliga för bedömande af frågan i sin helhet, utvisa, att räntan, sedan boställs- och rusthållsräntor, universitetens räntor af egna hemman samt gästgifvares och klereciets friheter blifvit frånräknade, utgör jemte kronotioden:

efter 1848—67 års medelpris	4,897,036: 20.
” 1849—68 ” ”	5,047,103: 30.
” 1868 ” ”	5,137,492: 47.

eller efter det af Kongl. Maj:t föreslagna pris 150,067 R:dr 10 öre mindre än efter 1849—68 års medelpris samt 240,456 R:dr 27 öre mindre än efter det pris, hvarefter räntan och kronotioden innevarande år utgå.

I sammanhang med ofvanstående, af Kongl. Maj:t föreslagna åtgärd anser Kongl. Maj:t, i öfverensstämmelse med hvad komiterade och Kollegierna jemväl tillstyrkt, sig böra hemställa, att indelta räntor och tiondeanslag, med undantag af boställsräntor och dem, som äro påförda hemman och lägenheter, af hvilka något besvär i stället utgöres, må indragas till Statsverket emot ersättning till indelningshafvare medelst statsanslag. En sådan åtgärd har vid flera föregående tillfällen af Kongl. Maj:t och Rikets Ständer pröfvats vara af särdeles nytta, och den är för genomförandet af grundskatternas förvandling i penningar ett nästan oundgängligt villkor. Dessa till indragning ifrågasatta ränte- och tiondeanslag, som enligt 1869 års Riks-stat uppgå till 2,824,214 R:dr 58 öre, kunna hänföras till fyra hufvudafdelningar:

- 1:o Löneanslag;
- 2:o Anslag till allmänna verk och inrättningar, kyrkor och fromma stiftelser;
- 3:o Anslag till enskilda verk och personer; samt
- 4:o Sådana räntor, som utgå i följd af vissa hemman åtföljande besvär.

Då räntans och kronotiodens förvandling till visst belopp i penningar kan komma att medföra en minskning uti ofvan oförmälda ränte- och tiondeanslags värde och sålunda inverka på indelningshafvares rätt, kunna följaktligen innehafvarne af de under N:is 3 och 4 upptagna anslag icke anses pligtige att åtnöjas med en sådan reglering, utan måste Staten träda i räntegifvarens ställe och lemna ersättning efter de för dessa anslags utgående nu stadgade grunder. Enahanda är förhållandet med de *indelta löner*, hvilkas innehafvare hafva ovilkorliga fullmagter å sina tjänster, äfvensom med största delen af de anslag, som under N:o 2 oförmälas, och då, *hvad öfriga indelta löner och anslag till allmänna inrättningar angår, ej heller med billighetens fördringar låter sig förena* att, utan pröfning i hvarje särskildt fall och dervid tagen hänsyn till aflönings belopp i dess helhet eller till inrättningens behof och till-

gångar, i sammanhang med nu ifrågavarande åtgärd, som har ett helt annat ändamål än att reglera nämnda förhållanden, ålägga dessa indelningshafvare att ovilkorligen underkasta sig den minskning i hittillsvarande inkomster, som genom den föreslagna förändringen i sättet för de dem tilldelade anslags utgörande kan blifva en följd, synes, till afvärjande af en sådan förlust, äfven i detta fall en mellankomst från Statens sida erfordras. På grund häraf och churu Statsverket derigenom kommer att vidkännas en uppoffring de år den nu föreslagna penningaräntan understiger medelmarkegångsprisen, hvilken uppoffring förutsätter nödvändigheten att ett särskildt förslagsanslag för detta ändamål ställes till Kongl. Maj:ts förfogande, anser Kongl. Maj:t det såsom ett oundgängligt vilkor för hela åtgärdens genomförande böra stadgas, att tillsvidare och intilldess annorlunda blifver förordnad, samtliga innehafvare af ränte- och tionde-anslag förklaras berättigade att af Statsverket uppbära ersättning efter det årliga medelmarkegångspris, som i alla fall för andra ändamål fortfarande måste bestämmas, men att deremot vid hvarje framdeles skeende reglering bör tillses att denna ersättningsskyldighet utbytes emot fast anslag, der sådant möjligen kan ega rum.

Ett mindre antal tjänstemän finnas ännu, som icke äro skyldiga att underkasta sig 1855 års reglering och icke heller derpå frivilligt ingått, utan fortfarande ega att, i öfverensstämmelse med förut gällande föreskrifter, af räntegifvare efter uppsägning uttaga sina anslag in natura, och då dessa räntegifvare ej skäligen böra gå i mistning af de förmåner, som med den nu ifrågasatta åtgärden afses, hemställer Kongl. Maj:t, att Statsverket äfven må öfvertaga denna deras i allt fall snart öfvergående förbindelse. Ränte- och tiondetagare, som vilja afstå från ersättning efter medelmarkegång och i stället erhålla sådan ersättning efter nu föreslagna pris, torde emellertid böra dertill förklaras berättigade.

Med afseende på den tid, då uppbörden af Kronans räntor försiggår och de dervid inflytande medel till landtränterierna ingå, torde såsom allmän regel böra stadgas, att godtgörelse för indragna räntor och tiondeanslag, med undantag af sådana, som åtnjutas i och för fullgörande af något besvär eller äro anordnade till presterskapets aflöning eller till kyrkors underhåll, och hvilka lämpligen kunna utbetalas vid uppbördsstämman i den ort, der hemmanet, hvilket besväret åligger, är beläget, lönen utgår eller kyrkemedlen uppbäras, skola inom den 15 Maj hvarje år utanordnas från vederbörande landtränteri, men då, hvad angår löntagare, och bland sådana företrädesvis dem som tillhöra militie-staten, förekommer, att dessa hittills uppburit en del af den aflöning, som består af ränte- och kronotiondeanslag, redan i Februari månad, anser Kongl. Maj:t dem böra tillerkännas rätt att inom den 15 i sistnämnda månad från landtränteriet utfå hälften af dem såsom lön avisad ränta och kronotionde.

Någon annan förändring i gällande föreskrifter om hvad som vid framdeles skeende skattläggningar skall iakttagas, än ett tillägg att persedelränta och kronotionde skall omsättas i penningar efter 1848—67 årens medelmarkegångspris, torde icke böra stadgas och lärer lika litet nu som tillföre kunna ifrågakomma att utsträcka en åtgärd af ifrågavarande slag till de räntor och den kronotionde, som innehafves under enskild eganderätt.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, föreslår Kongl. Maj:t Riksdagen att, med upphäfvande af Kongl. Kungörelsen den 11 Maj 1855, angående sättet för grundräntors och kronotiondes utgörande, följande må blifva stadgad:

1:o Ränta af hemman och lägenheter, som nu är bestämd i vissa persedlar, att lösas efter markegångspris, så ock den kronotiondespannål, hvilken nu likale-

des efter sådant pris bör lösas, skall, vare sig att nämnda ränta och tionde är Kronan behållen eller för särskilda ändamål indelt och anordnad, omsättas i penningar efter medelmarkegångspriset för de tjugu åren 1848—1867 och med detta värde framgent utgöras, hvarvid kronotionden, der den icke finnes vara för alltid fastställd, skall beräknas till det mått och i de sädeslag, med hvilka den sednast utgått, dock med rättighet för tiondetagare eller tiondegifvare, som härmed icke åtnöjes, att inom 1870 års slut begära tiondesättning i laga ordning.

Vid denna omsättning i penningar af ränta och kronotionde iakttages, att, med undvikande af brutna öretal, hvad som öfverstiger ett halft öre uppföres till ett öre och det som är under eller till och med ett halft öre uteslutes.

2:o Indelta och anordnade räntor och tiondeanslag, med undantag af militie-, civil- och eklesiastik-boställes räntor samt af sådana, som äro påförda hemman och lägenheter, af hvilka något besvär i stället utgöres, indragas till Statsverket emot ersättning medelst statsanslag i penningar, som, intilldess annorlunda blifver förordnad eller innehafvare af ränte- och tiondeanslag förklarar sig nöjd med godtgörelse efter det i första punkten omförmälda tjuguariga medelpris, utgå till belopp, motsvarande de indelta och anordnade räntornas och tiondeanslagens värden efter årligt medelmarkegångspris. Embets- och tjenstemän, hvilka, enligt fullmagter eller konstitutorial, tillträdt indelt lön utan skyldighet att ingå på den genom Kongl. Kungörelsen den 11 Maj 1855 vidtagna förändring i sättet för grundräntors och kronotiondes utgörande, samt icke sedermera velat densamma sig underkasta, skola, om icke de sjelfva, derom hörde, annat medgifva, af Statsverket tillhandahållas deras indelta löner på lika sätt och vilkor, som de nu ega att desamma af ränte- och tiondegifvare bekomma.

3:o Godtgörelse för sådana indragna räntor och tiondeanslag, som åtnjutas i och för fullgörande af något besvär, eller äro anordnade till presterskapets aflöning eller till kyrkors underhåll, skall utbetalas vid uppboordsstämman i den ort, der hemmanet, hvilket besväret åligger, är beläget, lönen utgår eller kyrkomedlen uppbäras.

Ersättning för andra indragna räntor och tiondeanslag utan ordnas från landtränteriet i det län, inom hvilket räntan eller tionden utgöres, till *löntagare* med ena hälften inom den 15 Februari och med andra hälften inom den 15 Maj, och till *öfriga innehafvare* af dylika anslag inom sistnämnda dag hvarje år.

4:o Innehafvare af ränte- och tiondeanslag bibehållas vid hittills åtnjuten ersättning af Statsverket för upphörandet af rättigheten så väl att utfordra nämnda anslag in natura, som att af ränte- och tiondegifvarne uppbära forsellön, då lösen med penningar egt rum; och skall följaktligen sådan forsellönersättning, beräknad till 8 öre Riksmünt kubikfoten för råg eller korn och 6 öre samma mynt kubikfoten för hafre, årligen från landtränteriet i länet utanordnas, för att ränte- och tiondetagare tillhandahållas i sammanhang med den godtgörelse, som, till följd af ränte- och tiondeanslagens indragning till Statsverket, dem tillkommer.

5:o Der enskildt verks privilegier hindra genomförandet af ifrågavarande omsättning i penningar samt indragning till Statsverket af indelt och anordnad ränta eller kronotionde, skall, i den mån förändringen ej kan ega rum, tillsvidare och intilldess hindret varder lagligen undanröjdt, förblifva vid de stadganden, som i afseende på sådant verks rätt gälla.

6:o Vid skattläggningar, som ske efter år 1870, skola, jemte iakttagande af föreskriften i Kammar-kollegii kungörelse den 1 Juni 1855, den åsatta persedel-

räntan och kronotionden omsättas i penningar efter det ofvanföre bestämda meddelmarkegångspris för åren 1848—1867.

7:o Hvad som nu är vordet stadgadt kommer att tillämpas vid utgörandet af 1871 års kronoräntor och tionde samt derefter framgent, och skall jemväl i allt vara gällande för presternas i jordeboken upptagna utlagor.

8:o Denna författning inverkar icke på beskaffenheten eller utgörandet af de räntor, som med frälserätt egas, eller af sådan tionde, som åtföljer patronsrättighet i vissa församlingar eller under annan enskild eganderätt innehafvas.

De till denna fråga hörande handlingar och deribland de uti den nådiga Propositionen åberopade uträkningar skola Riksdagens vederbörande Utskott tillhandahållas; Och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

CARL.

Gust. af Ugglas.

*Utdrag af Protokollet öfver Finans-ärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i Stats-Rådet å Stockholms Slott den 19 Februari
1869.*

Närvarande:

Hans Excellens. Herr Justitie-statsministern, Friherre *De Geer*.
Hans Excellens, Herr Statsministern för Utrikes Ärendena, Grefve *Wachtmeister*, samt
Statsråden: Friherre *af Ugglas*,
Bredberg,
Thulstrup,
Carlson,
von Ehrenheim,
Abelin,
Berg och
Adlercreutz.

Departements-chefen uppläste till justering följande i öfverensstämmelse med
Kongl. Maj:ts, uppå Stats-Rådets enhälliga tillstyrkande, nedannämnda dagar fattade
nådiga beslut uppsatta förslag till Propositioner, nemligen:

der 12 innevarande månad, angående förändring i sättet för räntans och kronoti-
ondens utgörande.

Hans Maj:t Konungen behagade, enligt Stats-Rådets under-
dåniga tillstyrkande, i nåder gilla berörda förslag, sådana de fin-
nas detta protokoll bilagda; och befalldes Hans Maj:t att i en-
lighet dermed nådiga Propositioner skulle till nu församlade
Riksdag aflätas.

Ex protocollo
Axel Ädelgren.